

М.5.ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.

Учбові питання:

1. Загальні засади відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.
2. Відповідальність згідно з законодавством про захист економічної конкуренції.
3. Відповідальність згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення.
4. Відповідальність згідно з Кримінальним кодексом України.

Питання до семінару:

1. Ознаки притаманні відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції, їх характеристика.
2. Характеристика законодавства норми якого передбачають відповідальність за обмеження, спотворення або усунення конкуренції з ринку.
3. Відповідальність, яка передбачена законодавством про захист економічної конкуренції?
4. Розміри штрафу за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.
5. Види відповідальності, передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення.
6. Проблеми при накладенні адміністративних стягнень на фізичних осіб?
7. Види відповідальності, передбачені Кримінальним кодексом України.
8. Коли порушення законодавства про захист економічної конкуренції переростає у злочин?

1. Загальні засади відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Під час функціонування на ринку суб'єкти господарювання здійснюють свою діяльність шляхом вчинення правомірних чи протиправних дій. Таким чином, вони так чи інакше потрапляють у сферу діяння законодавства про захист економічної конкуренції. Вибір правомірного варіанта поведінки на ринку забезпечує їм низку переваг: інші суб'єкти господарювання зобов'язані сприяти їм діями або не втручатися у їх господарську діяльність, у разі невиконання будь-яким суб'єктом господарювання своїх визначених законодавством обов'язків держава через свої органи впливає на цього суб'єкта і забезпечує виконання ним відповідних обов'язків. Отже, правомірна поведінка як юридичний факт тягне за собою не просто виникнення правовідносин, а певну дію заходів правового регулювання, спрямовану на гарантування, захист і охорону прав та інтересів тих суб'єктів

господарювання, що здійснюють свою діяльність на ринку у рамках закону.

Здійснення суб'єктом господарювання діяльності на ринку протиправним шляхом є правопорушенням і тягне за собою настання юридичної відповідальності у вигляді застосування заходів державного примусу караної спрямованості. Вчинення правопорушення, спрямованого на обмеження, спотворення або усунення конкуренції з ринку, є підставою для настання відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції притаманні такі ознаки:

- застосовується за рішенням уповноважених на те державних органів;
- настає за вчинення дій, спрямованих на обмеження, спотворення або усунення конкуренції з ринку;
- для порушника настають негативні наслідки, зокрема штраф, примусовий поділ монопольного утворення, зобов'язання відшкодувати заподіяні збитки тощо;
- здійснюється у процесуальній формі.

Основними принципами застосування відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції є законність, обґрунтованість, рівність усіх суб'єктів перед законом, невідворотність.

Головне призначення відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції штрафне (покарання). Поряд з функцією покарання, відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції виконує роль механізму, що забезпечує поновлення порушених прав та охоронюваних законом інтересів осіб, що діють на ринку.

Відповідальність за дії, що призводять до спотворення, обмеження, або взагалі усунення конкуренції з ринку, настає відповідно до норм законодавства про захист економічної конкуренції. Але залежно від особи порушника, особи потерпілого та тяжкості заподіяної такими діями шкоди може наставати відповідальність іншого виду. За порушення законодавства, що призводять до спотворення, обмеження або усунення конкуренції з ринку, застосовується відповідальність згідно з нормами адміністративного, кримінального або цивільного права України.

Таким чином, відповідальність за заподіяння шкоди ринковій конкуренції настає відповідно до норм:

1. Закону України «Про захист економічної конкуренції». Вона застосовується тільки до юридичних осіб та фізичних осіб, які є суб'єктами підприємницької діяльності, виключно на підставі положень законодавства України про захист економічної конкуренції.

2. Кодексу України про адміністративні правопорушення. Таку відповідальність застосовують до фізичних осіб, які займають певні посади в органах влади та управління.

3. Кримінального кодексу України. Кримінальну відповідальність

застосовують до фізичних осіб. Вона настає, коли порушення законодавства про захист економічної конкуренції переростає у злочин, який становить підвищену небезпеку конкуренції на ринку.

4. Цивільного кодексу України. На відміну від вищезазначених нормативних актів, положення цього кодексу не містять чіткого визначення видів та розмірів цивільної відповідальності за правопорушення, що спричиняють шкоду ринковій конкуренції. Разом з тим на законодавчому рівні закріплено, що будь-яка особа, право якої порушено або якій заподіяно шкоду внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції, може звернутися до суду із заявою про відновлення порушеного права та відшкодування завданої шкоди і таким чином притягнути винну особу до цивільної відповідальності.

2. Відповідальність згідно з законодавством про захист економічної конкуренції.

Відповідно до норм законодавства про захист економічної конкуренції відповідальність за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції може наставати у вигляді штрафу, примусового поділу монопольного утворення, блокування цінних паперів, відшкодування збитків.

Окремо слід виділити такий вид відповідальності, як штраф. Штраф - найпоширеніший та гнучкий засіб впливу на порушника. Він дає можливість застосувати до порушника санкції залежно від ступеня його вини та розміру шкоди, завданої конкуренції. У зв'язку з тим, що залежно від виду та способу вчинення порушення для конкуренції на ринку настають різні за своєю тяжкістю наслідки, розміри штрафів також різні. Так, відповідно до ст. 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» органи Антимонопольного комітету України накладають штрафи на об'єднання та окремих суб'єктів господарювання, зокрема юридичних осіб, фізичних осіб та групи суб'єктів господарювання. За різні види порушень штрафи накладаються у таких розмірах:

1. За вчинення порушення у вигляді:

- анти конкурентних узгоджених дій;
- зловживання монопольним (домінуючим) становищем;
- невиконання рішення, попереднього рішення органів Антимонопольного комітету України або їх виконання не в повному обсязі, -

У розмірі до 10 % доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф. За наявності незаконно одержаного прибутку, який перевищує 10 % зазначеного доходу (виручки), штраф накладається у розмірі, що не перевищує потрійного розміру незаконно одержаного прибутку. Розмір незаконно одержаного прибутку може бути обчислено оцінним шляхом;

2. За вчинення порушення у вигляді:

- здійснення суб'єктами господарювання анти конкурентних узгоджених дій до моменту отримання у встановленому порядку дозволу органів

Антимонопольного комітету на їх здійснення;

- обмежувальної діяльності суб'єктів господарювання, об'єднань, що полягає у схиленні або примушуванні суб'єктів господарювання до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, а також неправомірного використання суб'єктами господарювання свого ринкового становища, дискримінації конкурентів;

- не здійснення особою перепродажу протягом одного року з дня придбання часток (акцій, паїв), якщо їх було придбано для наступного перепродажу;

- порушення положень, погоджених з органами Антимонопольного комітету України, установчих документів суб'єкта господарювання, створеного в результаті концентрації, якщо це призводить до обмеження конкуренції;

- концентрації без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, якщо наявність такого дозволу необхідна; невиконання учасниками узгоджених дій концентрації вимог і зобов'язань, якими було обумовлене рішення про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, -

У розмірі до 5% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф;

3. За вчинення порушення у вигляді:

- схилення суб'єктами господарювання чи їх об'єднаннями інших суб'єктів господарювання до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції чи сприяння вчиненню таких порушень;

- неподання інформації Антимонопольному комітету України; його територіальному відділенню у встановлені органами Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами строки;

- подання інформації в неповному обсязі Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у встановлені органами Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами строки;

- подання недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню;

- створення перешкод працівникам Антимонопольного комітету України, його територіального відділення під час проведення перевірок, огляду, при вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації;

- обмеження в господарській діяльності суб'єкта господарювання у відповідь на те, що він звернувся до Антимонопольного комітету України, його територіального відділення із заявою про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, -

У розмірі до 1% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував

року, в якому накладається штраф.

Дохід (виручка) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається як сумарна вартість доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) усіх юридичних та фізичних осіб, що входять до групи суб'єктів господарювання.

При накладенні штрафу використовується зовсім інший підхід, якщо доходу (виручки) немає або відповідач на вимогу органів Антимонопольного комітету України, голови його територіального відділення не надав розміру доходу (виручки).

1. У цьому разі штраф передбачений за вчинення порушення у вигляді:

- анти конкурентних узгоджених дій;
- зловживання монополієм (домінуючим) становищем;
- невиконання рішення, попереднього рішення органів Антимонопольного комітету України або виконання їх не в повному обсязі

Накладається у розмірі до 20 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

2. Вчинення порушення у вигляді:

- здійснення суб'єктами господарювання анти конкурентних узгоджених дій до моменту отримання у встановленому порядку дозволу органів Антимонопольного комітету на їх здійснення;
- обмежувальної діяльності суб'єктів господарювання, об'єднань, яка полягає у схиленні або примушуванні суб'єктів господарювання до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, а також неправомірного використання суб'єктами господарювання свого ринкового становища, дискримінації конкурентів;
- не здійснення особою перепродажу протягом одного року з дня придбання часток (акцій, паїв), якщо їх придбано для наступного перепродажу;
- порушення положень, погоджених з органами Антимонопольного комітету України, установчих документів суб'єкта господарювання, створеного в результаті концентрації, якщо це призводить до обмеження конкуренції;
- концентрації без отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України, якщо наявність такого дозволу необхідна; невиконання учасниками узгоджених дій, концентрації вимог і зобов'язань, якими було обумовлене рішення про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію, -

Накладається у розмірі до 10 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

3. Вчинення порушення у вигляді:

- схилення суб'єктами господарювання чи їх об'єднаннями інших суб'єктів господарювання до вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції чи сприяння вчиненню таких порушень;
- неподання інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у встановлені органами Антимонопольного комітету

України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами строки;

- подання інформації в неповному обсязі Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню у встановлені органами Антимонопольного комітету України, головою його територіального відділення чи нормативно-правовими актами строки;

- подання недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальному відділенню;

- створення перешкод працівникам Антимонопольного комітету України, його територіального відділення під час проведення перевірок, огляду, при вилученні чи накладенні арешту на майно, документи, предмети чи інші носії інформації;

- обмеження в господарській діяльності суб'єкта господарювання у відповідь на те, що він звернувся до Антимонопольного комітету України, його територіального відділення із заявою про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, -

Накладається у розмірі до 2 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

При цьому рішення про накладення штрафів у розмірі понад 1 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян приймає виключно Антимонопольний комітет України, адміністративна колегія Антимонопольного комітету України на їх засіданнях.

Якщо суб'єкт господарювання працював менше одного року, розмір штрафу обчислюється залежно від доходу (виручки) суб'єкта господарювання за весь час до прийняття рішення про накладення штрафу.

При розгляді справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та визначенні розміру штрафу за вчинення порушення, необхідно врахувати, зокрема:

- ступінь обмеження конкуренції на конкретному товарному ринку;
- розмір незаконно одержаного прибутку;
- наявність і розмір збитків, заподіяних вчиненням порушення законодавства про захист економічної конкуренції, або їх відсутність;

- повторність вчинення порушення;
- тривалість вчинення порушення, що визначається роками, місяцями, днями;
- вчинення суб'єктом господарювання послідовно або одночасно кількох порушень законодавства про захист економічної конкуренції;

- поведінка суб'єкта господарювання після виявлення ознак порушення, а саме, чи визнав (не визнав) він факт вчинення порушення, чи добровільно відшкодував (не відшкодував) потерпілим заподіяні збитки, співробітництво з органами Комітету (сприяння розгляду справи, створення перешкод) тощо;

- фінансовий стан відповідача (немає можливості сплатити штраф у повному обсязі за один раз, брак коштів на рахунках, розмір дебіторської та кредиторської

заборгованості тощо). Всі ці обставини (перелік яких не вичерпним) викладені послідовно, за ступенем їхньої важливості, але ця послідовність залежно від складності та обставин справи, що розглядається може бути й іншою.

Здійснюючи захист підприємців і споживачів від порушень законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема від зловживань монопольним (домінуючим) становищем на ринку, Комітет має право відповідно до ст. 53 Закону України „Про захист економічної конкуренції” прийняти рішення про примусовий поділ монопольних утворень.

Але тут є низка винятків, за яких примусовий поділ не може бути застосований. Зокрема, його (примусовий поділ) не застосовують у разі неможливості організаційного або територіального відокремлення підприємств, структурних підрозділів чи структурних одиниць, а також якщо наявний тісний технологічний зв'язок підприємств, структурних підрозділів чи структурних одиниць (якщо обсяг продукції, яка вживається суб'єктом господарювання, перевищує 30 % валового обсягу продукції підприємства, структурного підрозділу чи структурної одиниці).

Примусовий поділ монопольних утворень об'єктивно пов'язаний з певними витратами, зачіпає майнові інтереси та права власності акціонерів, інших осіб, які взаємодіють із монопольним утворенням. Його здійснення є досить тривалим і після прийняття відповідного рішення термін його виконання не може бути менший 6 місяців. Реорганізація монопольного утворення здійснюється на власний розсуд такого утворення, але її обов'язковою умовою є усунення монопольного (домінуючого) становища на ринку.

Досвід органів Антимонопольного комітету України показує, що ефективно вирішення питання поділу монопольних утворень можливе лише за умови глибокого аналізу економічної ситуації на ринку певних товарів, організаційної структури, технологічних зв'язків і фінансового стану монопольного утворення, інших характеристик його господарської діяльності. Розв'язання проблем, пов'язаних із примусовим поділом, залежить також від заінтересованості та ініціативи центральних та місцевих державних органів.

3. Відповідальність згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення.

На відміну від справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, де об'єктом порушення є складні суспільно-економічні відносини, що виникають під час функціонування осіб на ринку і доведення яких потребує складного глибокого аналізу товарних ринків, визначення монопольного становища суб'єктів господарювання на них, збирання численних доказів про вчинені діяння та можливі наслідки, іноді проведення експертиз, соціологічних опитувань тощо, справи про порушення, які передбачають відповідальність за створення перешкод при здійсненні Антимонопольним комітетом України, його органами і посадовими особами своїх функцій, невиконання рішень Комітету та

порушення порядку надання інформації його органам можуть розглядатись за процедурою, визначеною Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП).

Відповідно до положень кодексу адміністративній відповідальності підлягають фізичні особи. З точки зору законодавства про захист економічної конкуренції адміністративній відповідальності у вигляді штрафу підлягають лише посадові особи та інші працівники суб'єктів господарювання, органів влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю. Так, статтями 164³ (Недобросовісна конкуренція), 166¹ (зловживання монопольним становищем на ринку) 166² (Неправомірні згоди між підприємцями) 166³ (дискримінація підприємців органами влади та управління) 166⁴ (Порушення порядку надання інформації і виконання рішень АМК та його територіальних відділень) КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за правопорушення, спрямовані на обмеження, спотворення або взагалі усунення конкуренції з ринку. Така відповідальність передбачена за:

1. Недобросовісну конкуренцію.

Стаття 164³. Недобросовісна конкуренція

Незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені -

тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до сорока чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини чи без такої.

Умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця, -

тягне за собою накладення штрафу від п'яти до дев'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця -

тягне за собою накладення штрафу від дев'яти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Зловживання монопольним становищем на ринку.

Стаття 166¹. Зловживання монопольним становищем на ринку

Нав'язування таких умов договору, які ставлять контрагентів в нерівне становище, або додаткових умов, що не стосуються предмета договору, в тому числі нав'язування товару, не потрібного контрагенту, обмеження або припинення виробництва, а також вилучення з обороту товарів з метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін, часткова або повна відмова від реалізації чи закупівлі товару за відсутності альтернативних джерел постачання або збуту з метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін, інші дії, спрямовані на створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) інших підприємців, встановлення монопольних

цін (тарифів, розцінок) на свої товари, а також дискримінаційних цін, що обмежують права окремих споживачів, -

тягнуть за собою накладення штрафу на керівників (розпорядників кредитів) підприємств (об'єднань, господарських товариств тощо) у розмірі до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, - до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Неправомірні угоди між підприємцями.

Стаття 166². Неправомірні угоди між підприємцями.

Укладення угод, спрямованих на встановлення (підтримання) монопольних цін (тарифів), знижок, надбавок (доплат), націнок, розподіл ринків за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом їх реалізації чи закупівель або за колом споживачів чи за іншими ознаками з метою їх монополізації, усунення з ринку або обмеження доступу на нього продавців, покупців, інших підприємців -

тягне за собою накладення штрафу на керівників (розпорядників кредитів) підприємств (об'єднань, господарських товариств тощо) у розмірі до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, - до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

4. Дискримінацію підприємців органами влади і управління.

Стаття 166³. Дискримінація підприємців органами влади і управління

Заборона створення нових підприємств чи інших організаційних форм підприємництва в будь-якій сфері діяльності, а також встановлення обмежень на здійснення окремих видів діяльності, на виробництво певних видів товарів з метою обмеження конкуренції, примушування підприємців до вступу в асоціації, концерни, міжгалузеві, регіональні та інші об'єднання підприємств, а також до пріоритетного укладення договорів, першочергової поставки товарів певному колу споживачів, прийняття рішень про централізований розподіл товарів, що призводить до монопольного становища на ринку, встановлення заборони на реалізацію товарів з одного регіону республіки в інший, надання окремим підприємцям податкових та інших пільг, які ставлять їх у привілейоване становище щодо інших підприємців, що призводить до монополізації ринку певного товару, обмеження прав підприємців щодо придбання та реалізації товарів, встановлення заборон чи обмежень відносно окремих підприємців або груп підприємців -

тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

5. Порушення порядку подання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень.

Стаття 166⁴. Порушення порядку подання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень

Неподання, несвоєчасне подання посадовими особами органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також керівниками (розпорядниками кредитів) підприємств (об'єднань, господарських товариств тощо) та особами, які займаються підприємницькою діяльністю, інформації або подання за відомо недостовірної інформації Антимонопольному комітету України та його територіальним відділенням -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб та керівників у розмірі до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, - до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ухилення осіб, зазначених у частині першій цієї статті, від виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень, чи несвоєчасне виконання їх рішень -

тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб та керівників у розмірі до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на осіб, які займаються підприємницькою діяльністю, - до шістнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Разом з тим при накладенні штрафу на фізичних осіб, які не в суб'єктах господарювання, у органів Антимонопольного комітету України виникають певні труднощі. Так, передбачений ст. 38 КУпАП строк притягнення до адміністративної відповідальності унеможливорює застосування заходів адміністративного впливу до керівників суб'єктів господарювання, які вчинили порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Це зумовлює обмежену сферу застосування цього засобу впливу на порушників законодавства про захист економічної конкуренції та, в кінцевому підсумку, його недостатню ефективність. Адже згідно зі ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше двох місяців з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - двох місяців з дня його виявлення. У той же час з метою всебічного, повного і об'єктивного з'ясування дійсних обставин справи, прав та обов'язків сторін органи Комітету зобов'язані досліджувати регіональні та загальнодержавні товарні ринки, одержувати від сторін, інших осіб письмові та усні пояснення, складати подання з попередніми висновками і вносити їх на розгляд органів чи посадових осіб, яким підвідомча справа. Для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань, проводиться експертиза. Зазначені заходи, як правило, неможливо провести за два місяці, протягом яких суд може прийняти рішення.

Приклад з практики органів Антимонопольного комітету:

Постановою голови Донецького відділення Комітету за зловживання монополюючим (домінуючим) становищем на ринку було притягнуто до відповідальності ЗАТ „Горлівськтепломережа”, але притягти до адміністративної відповідальності його керівника не було можливості у зв'язку із закінченням перебігу строку, передбаченого ст. 38 КУпАП. Аналогічні обставини склалися і в

багатьох інших справах. Крім того, є випадки, коли навіть у разі своєчасного складання та надсилання органами Комітету протоколів про адміністративне правопорушення - порушення законодавства про захист економічної конкуренції до суду, перебіг терміну накладення стягнення закінчився під час розгляду справи в суді.

Приклад з практики органів Антимонопольного комітету

За результатами розгляду справи про адміністративне правопорушення у вигляді неподання інформації, що вчинено директором біржі „Легіта” (м. Херсон) Суворовський районний суд не визнав останнього правопорушником. За заявою Херсонського відділення Комітету рішення Суворовського суду переглянуто обласним судом, скасовано та направлено на новий розгляд. При повторному розгляді дії директора біржі „Легіта” визнано адміністративним правопорушенням, але штраф на нього не накладено у зв'язку із закінченням терміну притягнення порушника до відповідальності.

4. Відповідальність згідно з Кримінальним кодексом України.

Кримінальна відповідальність за вчинення порушень, спрямованих на обмеження, спотворення або усунення конкуренції з ринку, настає, коли такі порушення переростають у злочин. Злочин можна визначити як передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), що посягає на суспільний лад України, його політичну й економічну системи, власність, особу, політичні, трудові, майнові та інші права і свободи громадян. Отже, порушення законодавства про захист економічної конкуренції перетворюється на злочин, якщо наслідки його вчинення становлять підвищену небезпеку для конкуренції на ринку, а відповідальність винної особи не може бути обмежена лише адміністративними санкціями. Наприклад порушення законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді неправомірного використання чужих позначень рекламних матеріалів упаковки переростає у злочин, якщо його вчинення було пов'язане з отриманням порушником доходу у великих розмірах.

До кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, що становлять особливу небезпеку для конкуренції на ринку, можуть бути притягнуті лише фізичні особи. До них належать підприємці, посадові особи та інші працівники суб'єктів господарювання, органів влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю.

Відповідно до статей 228-232 КК України кримінальна відповідальність при вчиненні порушення, спрямованого на обмеження, спотворення або усунення конкуренції з ринку, настає за:

- примушування до анти конкурентних узгоджених дій;
- незаконне використання товарного знака;
- незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю;

- розголошення комерційної таємниці.

1. Примушування до анти конкурентних узгоджених дій.

Стаття 228. Примушування до анти конкурентних узгоджених дій

1. Примушування до анти конкурентних узгоджених дій, які заборонені законом про захист економічної конкуренції, шляхом насильства або заподіяння матеріальної шкоди, або погрози застосування насильства чи заподіяння такої шкоди -

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.

2. Ті самі дії, вчинені організованою групою або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, -

караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років.

Розвиток і становлення ринкових відносин в економіці передбачає наявність економічної конкуренції між суб'єктами господарювання що діють на товарних ринках. У широкому розумінні економічна конкуренція це - змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку. Тому вчинення анти конкурентних узгоджених дій спричиняє значну шкоду ринковій конкуренції, обмежуючи її. На відміну від законодавства про захист економічної конкуренції, де відповідальність передбачена за анти конкурентні узгоджені дії, що вчиняються суб'єктами господарювання, так би мовити на добровільних засадах, КК України передбачена відповідальність лише за примушування до анти конкурентних узгоджених дій. І хоч кодексом не визначено, які саме дії визнаються примушуванням, за аналогією зі ст. 6 Закону України „Про захист економічної конкуренції” можна стверджувати, що кримінальна відповідальність може настати у разі примушування до:

- встановлення цін чи інших умов придбання або реалізації товарів;
- обмеження виробництва, ринків товарів, техніко-технологічного розвитку, інвестицій або встановлення контролю над ними;
- розподілу ринків чи джерел постачання за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом їх реалізації чи придбання, за колом продавців, покупців або споживачів чи за іншими ознаками;
- спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів;
- усунення з ринку або обмеження доступу на ринок (вихід з ринку) інших суб'єктів господарювання, покупців, продавців; застосування різних умов до рівнозначних угод з іншими суб'єктами господарювання, що ставить останніх у не вигідне становище в конкуренції;
- укладення угод за умови прийняття іншими суб'єктами господарювання додаткових зобов'язань, які за своїм змістом або згідно з торговими та іншими

чесними звичаями в підприємницької діяльності не стосується предмета цих угод;
 - істотного обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивних причин.

2. Незаконне використання товарного знака.

Стаття 229. Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару

1. Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару, або інше умисне порушення права на ці об'єкти, якщо це завдало матеріальної шкоди у великому розмірі, -

караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для її виготовлення.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, -

караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років з конфіскацією відповідної продукції та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для її виготовлення.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища щодо підлеглої особи, караються штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Примітка. Матеріальна шкода вважається завданою у великому розмірі, якщо її розмір у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі - якщо її розмір у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Отже ст. 229 містить три дії, вчинення яких може бути визнано злочином, - використання чужого знака для товарів чи послуг (товарного знака), фірмового (зареєстрованого) найменування чи маркування, зазначення (походження) товару.

Під знаком для товарів і послуг розуміється позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від однорідних товарів і послуг інших осіб. Об'єктом знака можуть бути словесні, зображувальні, об'ємні та інші позначення або їх комбінації, виконані у будь-якому кольорі чи поєднанні кольорів.

Фірмове (зареєстроване) найменування - найменування (назва) юридичної особи, зазначене у його установчих документах, зареєстрованих у встановленому

законом порядку, та свідоцтві про державну реєстрацію (легалізацію). Зокрема, у найменуванні підприємства визначаються його назва (завод, фабрика, майстерня та інші) і вид (індивідуальне, сімейне, приватне, колективне, державне).

Під незаконним використанням чужого знака для товарів чи послуг розуміють застосування знака, свідоцтво на який видано іншому громадянину або юридичній особі без дозволу власника цього знака; під незаконним використанням фірмового найменування - використання зареєстрованого у встановленому порядку фірмового найменування юридичної особи, яка внесена до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності особою, яка не має права на використання цього фірмового (зареєстрованого) найменування. чужий знак для товарів і послуг, так само як і фірмове (зареєстроване) найменування, можуть незаконно використовуватись на товарах, при наданні послуг, для яких товарний знак зареєстровано, на упаковці товарів, у рекламі, друкованих виданнях, на вивісках, бланках та іншій документації.

Під маркуванням товару розуміють позначення, яке містить інформацію про товар, що нанесена на етикетку, ярлик, упаковку товару, технічну документацію чи на інший матеріальний носій, у тому числі і безпосередньо на сам товар. Інформація про товари має містити: назви нормативних документів, вимогам яких повинні відповідати товари; перелік основних споживчих властивостей товарів, а щодо продуктів харчування - склад, калорійність; ціну та умови придбання товару; дату виготовлення товару та іншу інформацію.

Незаконне використання чужого маркування товару - позначення вироблених товарів маркуванням інших, здебільшого відомих, товаровиробників таких самих чи аналогічних товарів, продукція яких користується попитом. Часто чуже маркування товару (етикетка, упаковка, технічна документація) використовується для маркування підпільно (незаконно) виготовлених, як правило, фальсифікованих алкогольних напоїв, тютюнових виробів, продуктів харчування, деяких промислових товарів. При цьому водночас може мати місце й незаконне використання фірмового найменування або товарного знака товаровиробників, маркування товарів яких незаконно використовується, оскільки на етикетках, ярликах, упаковці, технічній документації є, як правило, зображення товарного знака товаровиробника та його фірмове найменування.

3. Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю.

Стаття 231. Незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю

Умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну таємницю, з метою розголошення чи іншого використання цих відомостей (комерційне шпигунство), а також незаконне використання таких відомостей, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності, -

караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів

доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років.

Ця стаття передбачає відповідальність за дві форми злочину: 1) дії, спрямовані на отримання відомостей (комерційне шпигунство); 2) незаконне використання відомостей, що становлять комерційну таємницю, якщо це спричинило істотну шкоду суб'єктові господарської діяльності.

Під вчиненням дій, спрямованих на отримання відомостей, що становлять комерційну таємницю, розуміють добування у будь-який протиправний спосіб відомостей, що визнані законодавством або суб'єктом господарювання комерційною таємницею.

Під незаконним використанням відомостей, що становлять комерційну таємницю, слід розуміти впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять комерційну таємницю.

Обов'язковою ознакою незаконного використання відомостей, що становлять комерційну таємницю, є наслідки у вигляді істотної шкоди, заподіяної суб'єктові господарської діяльності. Завдана шкода може бути матеріального і нематеріального характеру.

4. Розголошення комерційної таємниці.

Стаття 232. Розголошення комерційної таємниці

Умисне розголошення комерційної таємниці без згоди її власника особою, якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, якщо воно вчинене з корисливих чи інших особистих мотивів і завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності, -

карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

На законодавчому рівні проголошено правовий захист інформації з обмеженим доступом, різновидом якої є конфіденційна інформація - відомості, якими володіють, користуються або розпоряджаються окремі фізичні або юридичні особи і які поширюються за їх бажанням відповідно до передбачених ними умов. До конфіденційної інформації належать і відомості, що становлять комерційну таємницю суб'єкта господарської діяльності.

Розголошення комерційної таємниці - ознайомлення іншої особи без згоди уповноваженої на те особи з відомостями, що становлять згідно з чинним законодавством комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків.